Baráth Katalin

Revolver és vasvilla
Kisvárosi médiarítusok (Magyarkanizsa, 1909–1914)

„Nem számít, a médiakutatók és a hírlapírók mennyit perlekednek miatta, az emberek szeretik a botrányt. A botrányok eladják az újságot, a tévé elé szögezik az embert, és folyamatosan okot adnak a beszélgetésre."

S. Elizabeth Bird

„Ne félj a tévedéstől – lehet, hogy az olvasóid imádni fogják."

William Randolph Hearst

Vérfertőzés, öngyilkosság, elmebaj. Ha ezek a szavak egy dolgozat iniciáléi, szerzője könnyen keveredhet abba a gyanúba, hogy olcsó és kényelmes útját választotta az olvasói figyelem felkeltésének: alantas módon az elemi szenzációéhségre apellál. Holott joggal számíthat rá, hogy nemcsak e szándékát találják sértőnek, hanem már a feltételezést is, miszerint a történelem iránt professzionálisan érdeklődő közönség lebilincselőnek találja az efféle témák feldolgozását. Mit mondhat az efféle „könnyű műfaj" a korról és a társadalmi környezetről, amelyben született? Az alábbiakban éppen ezeket a kérdéseket próbálom megválaszolni egy alföldi mezővárosban, Magyarkanizsán kiadott lap, a *Kanizsai Újság* 1909 és 1914 közötti évfolyamaiban megjelent bulvárhírek társadalom- és kultúrtörténeti elemzésével.

1. Botrány, pletyka, szenzáció

A sajtó által történetté szőtt botrányok, pletykák és szenzációk elutasítását hangoztató, kritikusnak mondott attitűd éppolyan közismert és általános, mint az irányukban tanúsított mohó érdeklődés. A hárító és távolságtartást kifejező gesztus egyrészt megmenekít attól, hogy a szenzációéhségként emlegetett érdeklődés mélyére tekintsünk, másrészt maga is kiválóan illusztrálja a szekuláris rítusok természetét: egyszerű, ösztönös, könnyen megmagyarázható cselekedet, társadalmi jelentését (funkcióját) azonban csak az adott kultúra összefüggéseibe ágyazva tárhatjuk föl, és deríthetjük ki, hogy kritikus és

emelkedett hozzáállásunk a bulvárhírekhez sem egyéb, mint egy közösség- és normafenntartó, purifikációs rítus.

A bulvárhírek (vagy ahogy az angolszász szakirodalom nevezi: tabloidok[1]), mindamellett, hogy létezésük is botránynak számít az úgynevezett magaskultúra mércéi szerint, a történeti források körében is remekül helytállnak. Ezt a tényt már számos történész felfedezte,[2] és a bulvár nyújtotta lehetőségeket a múlt rekonstruálására többféleképpen ki is aknázták, habár a teoretikus jellegű irodalmat továbbra is főként a kortárs médiabotrányok ihletik. A jelen dolgozat célja az, hogy – ötvözve néhány, bulvárhírek vizsgálatából fakadó elméleti tanulságot – bepillantást nyerhessünk az egykori Bács-Bodrog megye egy városkájának, Magyarkanizsának az erkölcsi törvénykönyvébe az első világháborút megelőző évek időszakában. E művelet során abból a kérdésből indulunk ki, hogy a helyi hetilapban közölt, bulvárnak minősíthető hírek (1) a városi társadalom mely aspektusát képviselhetik; (2) miféle társadalomképet vázolnak fel; (3) milyen narratív szabályszerűségeket tükröznek, és végül (4) a helyi erkölcsi normákat hogyan erősítik meg vagy írják át – illetve hogy van-e egyáltalán értelme ilyesfajta kérdéseket föltenni.

2. A vizsgálat elméleti keretei

Mindenekelőtt azt kell tisztáznunk, mi az, amit vizsgálódásunk során forrásnak tekintünk. Nos: azokat a *Kanizsai Újság* címet viselő helyi sajtóorgánumban megjelent szövegeket, amelyek eleget tesznek a modern szakirodalom által *médiabotrány* néven emlegetett jelenség kritériumainak:

> „Médiabotrány akkor születik, amikor a társadalmi közösség idealizált, uralkodó erkölcsi előírásait megszegő vagy sárba tipró egyéni cselekedeteket a média nyilvánossá teszi, történetté alakítja. Mindez az ideológiai-kulturális korlátokat felbomlasztó és megváltoztató következmények sorával jár" (Lull & Hinerman, 1997: 3).

Bármennyire nagy horderejűnek és 21. századinak hangzik is a médiabotrány kifejezés, a vele a fentiekben jelölt tartalmat akár egy szerencsétlen balesetről beszámoló apró bulvárhír is megtestesítheti. A forrásul szolgáló eseményekhez épp normasértő sajátosságuk rendel hírértéket, pontosabban az a gesztus, amely normasértő eseménnyé avatja a „magánérvényű" esetek meghatározott csoportját.

---

[1] A *tabloid* pontosabb magyar megfelelőjeként azért nem a közismert „kis színes" kifejezést használjuk majd a továbbiakban, mert (szemben az angollal) nélkülözi a méretre való utalást. A tabloid elnevezés ugyanis az amerikai szenzációsajtó 1830-as évekre tehető hőskorából származik: a *New York Sun* újdonságnak számító formátuma nyomán terjedt el a bulvárhírek szinonimájaként (vö. http://home.snu.edu/~dwilliam/f97projects/tabloid/begin.html). A továbbiakban ezért inkább a korántsem tökéletes, de tartalmasabb bulváraprókról fogunk beszélni tabloidok helyett.

[2] Néhány, a jelen dolgozatban tárgyalt időszakhoz közelebbi feldolgozás: Dunlop (2000), Garrigan (1992).

A botrány ugyanis nem pusztán valamiféle perverz kíváncsiság kielégítésére kreált médiaesemény, hanem válasz egy alapvető *társadalmi szükségletre*. A társadalomtudományoknak a botrányok iránti, az előbbi megállapítást igazoló érdeklődése azzal a megkülönböztetett figyelemmel van összefüggésben, amely az utóbbi évtizedekben a tömegmédia funkcionális jelentőségére irányult. A bulvárhírek különösen azon értelmezési mezőben játszanak kiemelkedő szerepet, amely szerint

> „a tömegmédia értékes feladatot teljesít az erkölcsi dilemmák nyilvánossá tételében, és a nyilvánosság felfokozott érdeklődése az egészséges részvétel jeleként értelmezhető" (John Stevenst idézi Császi, 2002: 32).

A médiabotrányok tehát a nyilvánvalónál összetettebb kapcsolatba hozhatók az erkölcsi normákkal. Arra a kérdésre viszont, hogy mi is ennek a kapcsolatnak a lényege, a botrányok hogyan viszonyulnak a társadalom erkölcsi kódexéhez, több válasz is adható. John B. Thompson a politikai botrányokról írott munkájában a következő módon tipologizálja a botrányértelmezéseket:

- *trivializációs* (habermasi) modell: a magánszféra eseményeit tematizáló hírek megfosztják a társadalmi nyilvánosságot kritikai és racionális jellegétől, azaz lealacsonyítják;
- *szubverzív* modell: a bulvár a „nép" lázadása az uralkodó normák ellen, a média karnevalizációja;
- *bourdieu-i* modell: a médiabotrány a szimbolikus tőke elleni, annak újraelosztására törő támadás megtestesülése (Thompson maga ezt az értelmezést alkalmazza);
- végül, de nem utolsósorban a médiabotrányok és a társadalmi szabálykönyvek relációját *funkcionalista* módon is értelmezhetjük, egy úgynevezett szekuláris rítust látva artikulálódni a szenzációsajtóban (lásd Császi, 2002: 43–44).

Amennyiben a századfordulós Magyarkanizsa közösségében működő erkölcsi normák iránt érdeklődünk, a botránynak különösképpen az utóbbi interpretációja válhat hasznunkra. A *szakrális rítusok* elgondolása a társadalmi cselekvés szimbolikus aspektusait tárgyaló társadalomelmélet eredménye – az effajta, *neodurkheimi kulturális szociológiá*nak is nevezett társadalomelmélet pedig annak a „kulturális fordulatként" elhíresült paradigmának a gyümölcse, amelyből a szimbolikus, rítusközpontú megközelítés iránt ugyancsak látványosan érzékeny *új kultúrtörténet* is sarjadt. A kulturális szociológia arra a durkheimi tételre alapoz, amely szerint

> „a vallásos rítusban megnyilvánuló szimbolikus cselekedeteket és a vallásos történetekben megnyilvánuló szimbolikus magyarázatot kell a kultúra általános modelljének tekinteni. Olyannak, amely valamilyen módon szekuláris körülmények között is meghatározza a modern ember viselkedését és gondolkodását a társadalom értelmezésében, az események tapasztalati ítélésében és gyakorlati átalakításában egyaránt" (Császi, 2001a: 8).

A szekuláris rítusok „világiassága" abból fakad, hogy nem Isten és Sátán dichotómiája köré rendeződnek, hanem a Jó és a Rossz pólusaira függesztett tekintettel osztják fel újra és újra a világot, a társadalmat és mindazt, ami társadalmi.

Ebben a felfogásban a bulvárapró-csatornákon folytatott társadalmi kommunikáció olyan *szertartás*, amelynek során a közös, implicit morális-ideologikus kódex egy paragrafusának megsértéséről folyik nyilvános diskurzus. Midőn a vallásos hátterű erkölcsi közbeszéd elhalványult, a botrányokat témaként felkínáló média azon kisszámú színterek egyike lett, amelyek helyet biztosítanak a normákat egyszerre ismétlő és átformáló rituális társalgásnak. A bulvártörténetek szertartásos mivoltát az is bizonyítja, hogy az őket tárgyaló diskurzusnak megszabott rendje van. Ez a rend a *társadalmi drámákat* szakaszokra osztó Turner-féle elképzelés olyan fogalmaival írható le leginkább, mint a törés (amikor a normát veszélyeztető esemény a nyilvános beszéd tárgyává válik), a *krízis* (amikor az ellentétek és ítéletek nyíltan napvilágra kerülnek, a diskurzus pedig kiszélesül), a *helyreállítás* (amikor valamilyen, akár csak egy javaslattal, jó tanáccsal, akár büntetőjogi eljárással eljutunk a rendet újjáalkotó áldozatig) és végül az *egyesítés vagy elkülönítés* (amikor a dráma lezárul, és az általa okozott törés vagy megszűnik, vagy végleges marad) fázisainak egymást követő sora (lásd Ettema, 1997: 459).

Kérdés természetesen, hogy miként érvényesül ez a rend azokban a kurta történetekben, amelyek nem dagadnak sem világ-, sem országos méretűvé, csupán egy percre kavarják fel a közösség erkölcsi szabályrendszerének állóvizét, a sajtó pedig mindössze egy-két bekezdésnyi helyet tart fönn a számukra. Ez a kérdés a jelen esetben annál is fontosabb, mivel azok a hírek, amelyek segítségével a következőkben kitapintani szeretnénk a kisváros normakódexének körvonalait, leginkább ebbe a típusba sorolhatók. A rövidre szabott bulvárhírek azonban a társadalom és a társadalmi rend fenntartása szempontjából nem kevésbé fontosak, mint egy heteken át dagadó médiabotrány, és működésükre nézve – ahogyan *John Langer* hangsúlyozza – mit sem különböznek attól: a „tűzesetek, balesetek, árvizek, tornádók, bűnügyi híradások, hírességekről szóló botránykrónikák" jelentősége nem kisebb, mert

> „…ugyanúgy a társadalmi drámák ritualizációját – szimbolikus stilizációját és megkettőzését – láthatjuk bennük, mint a kivételes jelentőségű médiarituálékban. Ahogyan a kivételes eseményeknél, itt is a társadalmi drámákat játsszák újra egy absztraktabb szinten, a normák és az értékek szintjén" (Császi, 2001b: 14).

Összegezve: a következőkben felvázolandó áttekintést arról az erkölcsi szabálykönyvről, amely a *Kanizsai Újság* bulvárhíreiben rituálisan létrejön, egy, a kultúrát szimbolikus cselekvések együtteseként értő interpretációs hagyomány teszi lehetővé. Ez a hagyomány a médiát a modern kultúra centrumának tekinti, amelyben a bulváraprók fontos közösségfenntartó és -építő szereppel bírnak. Tehát ha egy társadalom erkölcsi szabályzatát igyekszünk tetten érni, azokat a bennfoglaló, de inkább kirekesztő kereteket, amelyek egykor lehetővé tették a gyakran súrlódó és szembenálló csoportok egymás mellett élését, miközben együvé is kovácsolták őket, akkor gyümölcsöző lehet az egykorú sajtó bulvárhíreihez fordulnunk tudásért.

3. A rejtőzködő elbeszélő: ahonnan a Kanizsai Újság látta

A *Kanizsai Újság* egy olyan közösség évekig egyetlen sajtóorgánuma volt, amely a szóban forgó hetilap indulásával egy időben emelkedett magasabb közigazgatási fokra: az 1908. március 12-én kelt 10018-as számú belügyminiszteri rendeletnek megfelelően 1909. január 1-jétől rendezett tanácsú várossá avanzsált Magyarkanizsa[3] az alföldi mezővárosok tipikus jellegzetességeit mutatta – és itt akár szóról szóra idézhetnénk Gyáni Gábortól mindazt, amit a dualizmus kori Hódmezővásárhelyről ír: a városmagot és az urbanizált belső övezetet itt is „falusias településgyűrű övezte", majd „a városmagtól eltávolodva mind rusztikusabb jelleget ölt ez az övezet", vagyis egy meglehetősen kiterjedt tanyavilág csatlakozott a városhoz (Gyáni, 1995: 182). Nemcsak területileg, de a lakosság foglalkozási megoszlását tekintve sem találunk a szimmetria jegyeire. Az 1910-es népszámlálás 17 018 lakost talált a városban, ám közülük csak minden második élt magában a városban. A polgárok elsöprően nagy része magyar anyanyelvű és katolikus; számbelileg a 396 fős szerb közösség alkotta a legjelentősebb nemzeti kisebbségi csoportot. Amit az érdekek, a normák és az ideológiák feltérképezéséhez különösen fontos számba vennünk, az a már emlegetett foglalkozás- és életmódbeli megoszlás. A népszámlálás őstermelő kategóriájába a lakosság 66 százaléka fért bele, iparral 14,7 százalékuk foglalkozott, kereskedelemmel-hitellel 2,4 százalékuk, a közlekedésben 1,6 százalékuk tevékenykedett, közszolgálatban és szabadfoglalkozásúként három százalékuk, a véderőnél (azaz itt a rendőrség kötelékében) 0,1 százalékuk, napszámosként 6,4 százalékuk, házi cselédként 1,7 százalékuk, az „egyéb" kategóriába pedig négy százalékot soroltak. A földbirtokosok közül mindössze 13 személy vagy testület birtokainak a nagysága haladta meg a 100 holdat (vö. Thirring, 1912).

A város mutatóinak többsége (a virilisek listája, az infrastrukturális jegyek, a hitélet és az ipar sajátosságai) és a narratív források (a közgyűlési jegyzőkönyvek és a sajtó) is mind arra utalnak, hogy Magyarkanizsa alapvetően *agrártelepülés* volt, egy rendezett tanácsú óriásfalu, ahol a vezető értelmiségi réteg kezében volt ugyan az adminisztratív irányítás, de a hatalomért mindennap keményen meg kellett küzdeniük a helyi viszonylatban kiterjedt földbirtokokat, nyájakat, csordákat és kondákat birtokló öntudatos gazdákkal. Ráadásul az utóbbiak mintegy „keresztapa"-szervezetben léphettek fel: apák és fiúk, sógorok és komák „egységfrontja" állt szemben olykor a szinte kizárólag osztályon belül, ezért gyakran vidékre házasodó közszolgák kicsiny, anyagilag erőtlen, de ehhez képest hangos csoportjával. E két pólus között azonban még ott szorongott a politikai hatalomból nagyrészt kizárt kispénzűek és vagyontalanok, szűk hatókörben önállóak és alárendeltek relatíve egész tömege: iparosok, kereskedők, napszámosok, cselédek, valóban kis gazdák és gyári munkások.

[3] ZTL 1908: 197. A jelenleg a szerb–magyar határ közelében található bácskai, Tisza-parti település neve csupán 1902-től Magyarkanizsa, a korábbi dokumentumokban (sőt zavarba ejtő módon olykor a későbbiekben is) Ó-kanizsa néven szerepel.

A *Kanizsai Újság* e számos határvonallal szabdalt közösség egészét képviselő médiumként lépett a nyilvánosság porondjára 1908-ban. Mivel az első évfolyamhoz eleddig nem sikerült hozzáférnünk, a lap ars poeticáját egy későbbi számból idézzük:

> „Azoknak, akik a személyeskedéstől féltek, bebizonyítottuk, hogy lapunk nem vidéki kisvárosi ízű, soha nem törődtünk, de nem is fogunk a jövőben sem egyes emberek dolgaival törődni, – a személyeskedésnek lapunk hasábjain helye nem volt eddig, de ezután sem lesz. Mi kizárólag a közügyeknek éltünk és ennek kívánjuk jövőbeni munkásságunkat is szentelni […], az újság ilyen kis városban egy áldozatok árán fenntartott vállalat, amelyet támogatni minden úriembernek feltétlen kötelessége. Azoknak, kik Magyarkanizsát nem tartják még elég érettnek arra, hogy lapja legyen, városunk iránti jó érzésből nem adunk e helyen feleletet, mert már talán ők is másként gondolkoznak" (1910. január 2.).

Tehát zászlóra tűzött céljait tekintve egy közéleti hetilapról van szó. Vezércikkei szinte kizárólag a közgyűlésre és a tanácsra korlátozódó helyi politikai elit akcióiból gyúrnak történeteket, gyakran valóban kritikus éllel fogalmazva. Ez a tény ugyanakkor el is árulja, hogy a lap általában névtelenségbe burkolózó újságírója milyen reduktívan értelmezi a közösséget. Ha az újságnak mind a négy oldalát (tulajdonképpen hármat, mivel az utolsót betöltik a hirdetések) efféle tematikájú cikkek töltenék meg, bízvást állíthatnánk, hogy ebből a médiumból a helyi elit tekint – a helyi elitre. A nézőpont még a hatalmi eliten belül is szűkíthető, ugyanis ismerjük a lapkiadó-szerkesztő személyét. (Már amilyen fokig ismerhető bármely történeti személy – talán helyénvalóbb lenne a „tudunk róla ezt-azt" kevéssé tudományos, de az igazsághoz mégis hívebb[4] kifejezésével élni.) Bruck P. Pál az 1909-ben debütáló 164 tagú városi képviselő-testületnek még nem volt tagja (ezért is tarthatta fenn eleinte az újság függetlenségének a látszatát), ellenben 1913-tól már személyesen is szerepet játszhatott a városatyák buzgó társaságában mint vagyoni sorrendben (laptulajdonosként törvényileg megkettőzött jövedelemmel) a 45. virilis képviselő. (Az első tízből nyolcan, így a lista élén álló Dukai Mátyás János is a földbirtokukból származó bevétel alapján nyertek belépést az ekkor még csak virtuális városháza tanácstermébe – ideiglenesen a Nagyvendéglőbe.) A *Kanizsai Újság* hátlapjának felén azonban kezdettől az ő hirdetései terpeszkedtek, amelyekből kiderül, hogy a derék lapszerkesztő a mindennapokat kevésbé a közszolgálat nemes munkájával, inkább a neve alatt futó kereskedelmi lerakat (ahol az imakönyvektől a cséplőgépig bármit be lehetett nála szerezni) jövedelméből finanszírozta.

A közgyűlés számszerűen és vagyonilag mindenképpen súlyosabb része azokból a gazdákból állt, akik anyagi okokból nemcsak a városháza-építést szavazták le, hanem 1911-től a községgé való visszaalakulást is követelték, miközben pártállás tekintetében hagyományosan függetlenségi-ellenzéki nézeteket vallva több cikluson át biztosították Lovászy Mártonnak az országgyűlési mandátumot. Ha ezt figyelembe vesszük, akkor sejthető, hogy az időnként kormánypárti hangnemben megszólaló, kereskedő által szer-

[4] A történetírás igazságértelmezésével könyvek sora foglalkozik, ennek megfelelően most illőbb beérnem azzal a megjegyzéssel, hogy az „igazság" szót a bevett, némileg talányos, de csöppet sem filozofikus értelemben használtam.

kesztett, a városiasodás iránt már-már gátlástalanul lelkesedő *Kanizsai Újság* az elit tevékenységét viszonylag elszigetelt nézőpontból figyelte és bírálta. Ez a szeparáció azonban nyomban relativizálódik, amikor a beloldalakra száműzött bulvárhírek szerzőjének szemszögét kíséreljük meg azonosítani.

4. A hírhierarchia

Ha a magyar sajtótörténetben fejlődéstörténetet látunk megtestesülni, akkor a *Kanizsai Újság* evolúciós helyzetéről azt kell megállapítanunk, hogy (természetesnek tűnően) a fővárosi ritmushoz képest fáziskésés jellemzi. A hetilap (amely egy rövid időszak erejéig hetente kétszer, a piacnapokon, csütörtökön és vasárnap is megjelent, egyébként pedig csak vasárnap) szerkezetére nézve az úgynevezett pulitzeri fordulat[5] előtti fejlődési szakaszt tükrözi, amely a magyar sajtótörténetben a *Pesti Hírlap* megalapítását (1878) megelőző évtizedeket jelenti, fővárosi nézetből legalábbis. A *Kanizsai Újság* többnyire szerzői név nélkül közölt cikkei élén mindig egy „nevelő" szöveg állt, amelynek tematikája a városi közügyek palettájáról származott, illetve abból a körből, amelyet szerzője vagy szerkesztője közügynek vélt. E mögött persze egy sajátos közérdek- és közvélemény-felfogásnak kellett állnia, amelynek centrumát a közgyűlés és a városi tanács perspektívájába besorolható témák jelentették (a telefon és a villanyvilágítás bevezetése, a járásbíróság iránti kérelem beadása, a közművesítés és az aszfaltozás problémái, a település közigazgatási státusáról folyó viták stb.). Ezek esetenként természetesen a kormányzó eliténél szélesebb körű érdeklődésre is számot tarthattak, de éppenséggel hidegen hagyhatták a közgyűlés jó részét is. (A tehetős gazdák ugyanis rendszeresen ellenezték az infrastrukturális beruházásokat, amit talán érdekeik „falakon kívüli" volta is okozott. A vezető rétegben kirajzolódó törésvonalak kérdésének fejtegetése azonban egy másik dolgozat tárgya lenne.) A bulvárapró típusú beszámolók a szépirodalmi igényű, olykor Mikszáth vagy Krúdy tollából származó tárcarovat után következtek, a belíven. A legtöbbször a lakonikus „Hírek" címmel bevezetett szövegsorozat mindegyik darabja alkalmas erkölcsi-ideológiai vagy hatalmi preferenciák kitapintására, ám bennünket ez alkalommal nem a kapcsolatrendszer felvázolására kiválóan alkalmas társasági beszámolók (ki melyik egyesület estélyén jelent meg, mennyi pénzzel támogatta az eseményt stb.), nem a szabadságolási és árverési közlemények kötnek le, hanem az ezen írások közé rendszertelenül beékelődő bulvárhírek.

A bulváraprók ilyetén alulértékelésének szabálya már az 1909-es, második évfolyamban meglazult. Egyes, többnyire szélesebb, a leginkább a megyei nyilvánosság elé kerülő esetek ugyanis – kinőve a „Hírek" rovat kereteit – elkülönítve rögtön a tárcát követték. Mintha az emlegetett pulitzeri fordulathoz felfokozott ütemben érkezett volna meg a *Kanizsai Újság* – avagy az üzleti érzékkel bizonyára kellő mértékben megáldott nagyke-

[5] Az amerikai sajtótörténet nyomán pulitzeri fordulaton azt a szemléleti váltást értem, amikor „a legtágabban értett szórakoztatás került a sajtóműfajok hierarchiájának élére, s ezzel megnyílt az út a tömegsajtó kialakulása előtt" (Buzinkay, 2005).

reskedő-szerkesztő meglátta a példányszámnövelés egy lehetséges útját. E változással egyidejűleg a cikkek címadási stratégiája is módosult, „szenzációsabbá" vált. A tömör és érdektelen „Tűz", „Baleset", „Bicska" stb. témamegjelöléseket felváltotta a hiperbolikus, a történet jelentőségét túldimenzionáló beharangozó, mint például a már idézett „Revolver és vasvilla. Merénylő cigány" (1909. október 2.), azaz az olyan címadás, amely az olvasói figyelmet a megfelelő kulcsszóval szándékozik kiváltani, és nemritkán enigmatikusra kurtított tőmondatokkal operál.

5. A szereplőválasztás

A társadalomtörténész forráselemzői gyakorlata arra ösztönöz, hogy a bulvárhírekben szereplő történetek szereplőválasztásának nyitját a közismert társadalmi oppozíciók körében keressük, azaz a bulvárhírek feladójának társadalmi státusában találjunk magyarázatot – amikor a hipotetikusan a polgári középhez sorolható szerkesztői nézőpont a riválisnak társadalmi rétegekhez tartozókat avatja a meglehetősen konkrét adatokat közlő beszámolók alanyaivá.

Ez a feltételezés esetünkben egyszerre helytálló és félrevezető. A szinte kizárólag a *„pszichodrámabotrány"*[6] típusába sorolható hírek hőseinek egy része ugyanis igazolja az osztályellentétekre, a tudatos, irányított szegregációra irányuló szerkesztői-szerzői szándék meglétét, mivel e hősök igen gyakran az alsóbb rétegekből származók – cselédek, napszámosok, tanoncok, segédek, munkások, béresek, a kézműipar képviselői. Feltételezésünk azonban sovány magyarázatnak bizonyul, ha további, riválisnak tételezett csoportok képviselőit találjuk a botrányhős szerepében. A hagyományosan úri középosztálynak nevezett réteg, amely elvileg (legalábbis a már annyiszor cáfolt kettőstársadalom-elképzelés szerint) szemben áll, de minimum elkülönül a polgári középként körülhatárolható rétegtől, szintén gyakran ad szereplőket e pszichodrámákhoz – ők viszont már-már kizárólagosan az áldozat funkcióját töltik be, akárcsak az elvi riválisi polgárság. A velük összefüggő történetekben bőven találunk csalást, rosszindulatot, rágalmazást – a középosztály képviselői (a jegyzők, a hivatalnokok, a tanárok, a kereskedők, a kisebb gyárak vezetői stb.) azonban sohasem állnak a Rossz oldalán, és ha ártatlanságuk veszélybe kerül is, hamar tisztázódik.

Ekképp azt a korántsem újszerű következtetést vonhatjuk le, hogy azok a határvonalak, amelyek a dualizmus korabeli Magyarország társadalmát osztályok mentén élesen választják szét, partikulárisan, helyi szinten *leértékelődnek* és más szabályoknak adnak elsőbbséget.

Ezt a meglátásunkat támaszthatja alá az a tapasztalat is, amely a polgári középosztályt felülről veszélyeztető és egyszersmind mintaadó rétegek bulvárszereplését summázza.

---

[6] A tipológia *intézményes, sztár-* és *pszichodrámatípusokba* sorolja a médiabotrányokat. A pszichodrámabotrány a „közönséges" embert formálja sztárrá, és amellett, hogy természetesen figyelemfelkeltőnek kell lennie, főhőse annak a sztereotip szerepnek lesz a betöltője, amelyet a történet fajtája számára lehetővé tesz (vö. Lull & Hinerman, 1997: 22).

Az *arisztokrácia* vagy a *nagypolgárság* ugyanis teljesen érdektelennek tetszhet a helyi erkölcsi kódex fenntartásának, átírásának művelete számára – ők elvétve szerepelnek. Csupán egyetlen képviselőjükről olvashatunk több ízben is: Bács-Bodrog mindenkori főispánjával időközönként megestek bulvárkolumnákba illő történetek – de olyanok, mint hogy alacsonyrendű alkalmazottja meglopja, ám a főispán villámgyorsan és példaszerűen megoldja a problémát (1909. március 21.); botrányéhes újságírók dorbézolással vádolják, amely vádról természetesen hamar kiderül, hogy pusztán rágalom (1909. február 14.) stb. Újságunk egyébként az arisztokrácián túl az uralkodóházra is meghatott tisztelettel tekint: Ferenc Ferdinándról és nejéről csak olyan híreket közöl (ráadásul a bulvárhírektől egyértelműen elkülönítve), amelyek a trónörökös pár magyarokkal szemben tanúsított lojalitását vagy diplomáciai rátermettségét példázzák.

Összegezve tehát: ha a helyi sajtó bulvártörténeteinek szerkesztőerejét elsősorban a legáltalánosabb szociális kategóriák viszonyaiban keressük, korántsem biztos, hogy kielégítő magyarázatot találunk az erkölcsi kódexet fenntartó-formáló rítusok elemeire. Olvasási tapasztalatunk ugyanis (más kutatások következtetéseivel összhangban) azt sugallja, hogy e kategóriák jelentősége és jellegzetességei *lokálisan* jócskán deformálódnak. Ez a meglátásunk azonban csak azt az újabb általánosságot támasztja alá, hogy a generalizáló szerkezetek kényszerűen nagymérvű elvonatkoztatás eredményei – azaz sosem állják ki a „valóság" próbáját.

6. Egy rugalmasabb szövegalkotási elv keresése

Az új kultúrtörténet hagyományaihoz híven talán kecsegtet némi eredménnyel, ha a helyi normákat karbantartó rítus mozgatójaként a következőkben a bulvártörténetek *narratív felépítésére* koncentrálunk. A keresés ilyetén irányát nem csupán az új kultúrtörténet eljárásmódjai felől ítélhetjük jogosnak, hanem a médiabotrányok és a mitikus történetek narratív „küldetésében" azonosságokat lelő eszmefuttatások alapján is. Ezek szerint a történetmondás e két hagyománya (a mitikus és a sajtóban fellelhető) azonos funkcióval bír. Ezek

> „az elbeszélő formák ugyanis jóval többek, mint irodalmi alkotások: kész keretet nyújtanak az embereknek ahhoz, hogy miként lássák a világot, éljék az életüket" (Bird & Dardenne, 1997: 347).

A meglátás a narratív pszichológia által is osztott feltételezésen alapul, miszerint minden közösségnek birtokában van egy *történetséma-készlet,* amely bármely eseményre alkalmazható, sőt alkalmazandó – e sémák nélkül ugyanis nemcsak nehezen férhetünk hozzá a velünk történtek jelentéséhez, de világunkat sem vagyunk képesek az élethez feltétlenül szükséges rendben látni, egyszerűbben szólva: eligazodni a világban. A média által közzétett elbeszélések „akkor a legsikeresebbek, ha az adott új információt képesek oly módon megfogalmazni, amely megfelel az olvasó birtokolta narratív konvencióknak" (Bird & Dardenne, 1997: 346).

Ha munkahipotézis gyanánt elfogadjuk ezt a „történetkényszert" mint a normaalkotó bulvárhírek formáit alapvetően meghatározó elvet, a norma helyi sajátosságainak nyomon követéséhez azt kell megfigyelnünk, hogy a történetkészlet mely elemei jellemzik a hírszerkesztést, vagyis melyek azok a történet- és szereplőtípusok, amelyek jellemzően (a leggyakrabban) előfordulnak a bulvárapró-narratívákban. Mellőzve most a részletes beszámolót arról a hosszadalmas olvasási folyamatról, amely e sajátos történettípusok összegzéséhez vezetett, lássuk, miféle sztoriválogató eljárás szolgál a helyi sajtó normatív rítusainak alapjául.

7. Történetkatalógus és törvénykönyv

Minekutána egyetlen közösséget sem tekinthetünk abszolút módon homogénnek, legalábbis kulturális kódjait illetően, feltehető, hogy az erkölcsi szabályrendszer, amelyben a közösség osztozik, és amelynek újabb és újabb kinyilatkoztatásával egységesebbé kovácsolódik, korántsem egynemű. Ha mindenki ugyanabból a szemszögből értékelne bizonyos tetteket, sem vitára nem kerülne sor, sem az ismételt megerősítésre nem lenne szükség. Ennek a gondolatnak a mintájára azt is kijelenthetjük, hogy a média által „rendezett" erkölcsszertartásokban más-más normahagyományok elevenednek fel, szűnnek meg, alakulnak át. Így lehetséges, hogy a gyakorlati tudáshoz, az életben való eligazodáshoz segítő botrányelbeszélések egyszerre több történetsémát követnek, gyakran egymással ellentétes irányban haladókat.

A *Kanizsai Újság* hatévi bulvártermésének átvizsgálása során arra az eredményre jutottam, hogy van egy középponti történetmag, amely köré a különböző, többnyire egymás variánsának tekinthető történetszerkezetek gyűlnek. Természetesen vannak e témától gyökeresen különböző narratív sémák is, de ezek inkább mellérendelő, mintsem ellentétes viszonyban állnak az általam centrálisnak vélt fókusszal.

Ez a történetmag nevezetesen az *identitás birtoklásá*nak a kérdése, az „ura vagyok-e magamnak", „azonos vagyok-e magammal" összetett problémájáé. Önmagunk megtalálása (szerepként, szociális értelemben is) régi és ismert történetsémákat produkáló téma; a belső úton haladás metaforikus elbeszélése számos variációban létezhet, amely variációk nem függetlenek az identitás, az úgynevezett őmagaság értelmezésétől. Az a szabálykönyv, amelybe a helyi sajtó a bulvárhírek rítusával beavatja olvasóját, feladata betöltése érdekében igen egyszerűen fegyelmez – az identitás elvesztésének negatív kicsengésű történetei arra intenek, hogy *mindenki legyen ura magának,* töltse ki maximálisan társadalmi öntőformáját, mert különben kivettetik a közösség kebeléből. A rend felbomlását a leggyakrabban az önmagukat ilyen vagy olyan értelemben nem uralók okozzák, a történetvariációkat pedig az identitásbirtoklás mértéke szabja meg. Az alábbiakban e történetvariációkról szeretnék áttekintő listát adni, olykor egy-egy példával illusztráltan.

7.1. Az elveszett identitás

Önmagunk elvesztése olyan eset, amely a legsebesebben kitaszít a közösségből. Az, aki nem azonosítható, bármilyen váratlan cselekedetre képes, márpedig a kiszámíthatatlanságot a *Kanizsai Újság* bulvárhíreiben lefektetett szociális rend szigorúan törvényen kívül helyezi. A tudósítások közül éppen ezért számosnak a hősei az őrültek, akik a történetekben eklatáns módon példázzák az azonosíthatatlantól való jogos félelmet:

> „*Rendőri hír.* Apró János magyarkanizsai elmebeteg, kinek az a mániája, hogy adósai nem fizetnek neki, december 7-én reggel a piacon több békés polgárt megfenyegetett, és midőn a rendőrök őt megfékezni akarták, azokat is fenyegette a kezében levő baltával. A megvadult elmebeteget sikerült egy rendőrnek lefogni, és ártalmatlanná tenni" (1909. január 10.).

A cím még a hírszerkesztési mód kezdeti fázisának felel meg. A narratív felépítés azonban már számos olyan jellegzetességet rejt magában, amely általánosnak mondható. Ilyen például a *nevek pontos közlése,* a *nyílt helyszín* említése – mintha a normaszegésnek a publikum, a városi közösség előtti megnyilvánulása különösen súlyossá tenné a hallgatólagos etikai kódex felrúgását. Ugyanakkor csökkenti az elbeszélő felelősségét is, hiszen úgy fest, a szabályzat megsebzését nem ő teszi a sajtó kirakatába; a szabálytalankodó szándékosan nyilvánítja ki törvényenkívüliségét. A történet zárása is szokásos: a szöveggel történő bebörtönzés jogosságát az explicit rend őrzői szentesítik.

7.2. A korlátozott identitás

A helyi sajtónak és elképzelt olvasóközönségének a normálisról alkotott szabályzata azokat is törvényen kívül helyezi, akik identitásuknak (legyen az lélektani vagy szociális természetű) csak töredékével rendelkeznek. A bulvárhírek jelen olvasata szerint három jól kirajzolódó csoport képviselői azok, akik töredékidentitással rendelkezve felfüggeszthetik az élet rendszerű folyását, és potenciális megütközést[7] kelthetnek a szabálykövetőkben: a *gyerekek,* az *öregek* és az (ideiglenes „munkafogalommal" élve) *alávetettek*. Az idősek a rend „időzített bombái": bármelyik pillanatban képesek balesetet okozni, de fizikai kiszolgáltatottságukból eredően balesetet szenvedni is, és gyakran vesztik el identitásuk maradékát is – válnak elmeháborodottá.[8] A teljes értékű anyagi-személyes cselekvőképesség hiánya is labilitást okoz. A bulvárapróroват történetei ezért gyakran mesélnek megesett cselédlányokról, erőszakoskodó napszámoslegényekről, balesetet szenvedett gyári munkásokról.[9] E csoportok persze nem csupán a helyi normák szerint ingáznak a szabályos és szabálytalan világ között – a kortársak jó része, illetve az ő elődeik és utódaik is távolságtartással viseltettek a marginális társadalmi rétegek iránt. A „senki földje" mint veszélyzóna ráadásul földrajzilag is érvényes, ahogyan azt a tanyavilágban megesett sötét és perverz tettekről (apagyilkosság, lányrablás, vérfertőzés stb.) hírt adó el-

beszélések tanúsítják – figyelembe véve természetesen, hogy e veszélyzónajelleget épp ezek az elbeszélések társítják az említett környezethez.

A manapság is a leghajmeresztőbbnek tűnő történetek mégis azokat az eseteket stilizálják szinte horrorisztikussá, amelyeknek gyerekek a főhőseik. Szinte előre tudjuk: ha akad egy gyerek, aki például napszámos szülei miatt eleve veszélyeztetett, ráadásul a tanyavilág lakója, az biztosan összefut a texasi láncfűrészes helyi megfelelőjével, magára gyújtja a házat, megvadult háziállatok tépik szét avagy önnön kezével kreál társai számára iszonyú véget, akárcsak az alábbi történetben:

> „*Gyermekek borzalmas játéka*. Borzalmas és kegyetlen játékot eszeltek ki a Sümeg mellett lévő Mária-tanyabeli gyermekek, mikor elhatározták, hogy ők is disznóölősdit fognak játszani. A négy éves kis Major Máriát, Major János béres gyermekét tették meg disznónak. Egy tizenegy éves fiú volt a hentes. A gyermekek a kisleányt földre teperték. A hentes egy kést lopott ki a konyhából, és azzal a kis Major Mária nyakába szúrt. Egy másik gyerek pedig edényt tartott a kiömlő vér alá. A szerencsétlen gyermek a nagy vérveszteségtől elájult. Ekkor a disznóölés második része, a perzselés következett. A gyermekek szalmát hordtak össze, és azt halomra rakták a kis Mária felett. Azután a szalmát meggyújtották, és lázas kíváncsisággal várták, hogy mikor pörkölődik le a disznó. Közben majorbeliek észrevették a gyermekek különös játékát. Nagy rémülettel tudták meg, hogy a szalmahalom alatt egy kisgyermek ég. Azonnal kimentették Major Máriát a szalmazsarátnok közül, de már késő volt. A kis gyermek teljesen összeégett, úgyhogy rövid időn belül meghalt. Az ügyészség szigorú vizsgálatot indított a gondatlan szülők ellen" (1913. szeptember 21.).

7.3. Az időszakos identitásvesztés

Újabb történetvariációt jelenthetnek az identitásprobléma témájára azok az elbeszélések, amelyekben leginkább az alkohol, a pénz vagy egy másik személy iránti szenvedély (szerelem, gyűlölet, irigység stb.) veszi át a hatalmat a pszichodráma hőse felett, s egy időre szertefoszlatja az önuralom racionálisan parancsoló erejét. A szenvedély okozta „féktelenség" ambivalens megítélése (az ilyen hősök gyakran áldozatként kerülnek a lo-

---

[7] Megütközést emlegetni a botrányok kontextusában a lehető legtermészetesebb dolog, és a nyelvtörténet által is támogatott gondolat. A botrány szó jelentésének eredetét kutatva azt az információt kapjuk, hogy azt az 1506-ban (szentírási szövegkörnyezetben) először adatolt botránkozik ige tájékán kell keresnünk. A „botlik", „ütközik" értelemben használt szó főnevesült alakja, tehát a *botrány* a nyelvújítás terméke (1833), de a nyelvészek későbbi adatot is találtak a *botrány* eredeti, botránk formájára. (TESz I.) Összegezve: a *botrány* már a kezdetektől erkölcsi vonatkozású helyzetre vonatkozott – a vele fordított ógörög *skandalon* („bot") szóval megegyező módon (Császi, 2002: 40).

[8] Egy rövid példa: „F. hó 12-én délelőtt Bus Péter 78 éves süket aggastyán, amint a szegedi úton az átjárón keresztülhaladt – egy sebesen vágtató 2 lovas ismeretlen kocsitulajdonos elütötte, mely alkalommal több helyen kisebb-nagyobb sérüléseket okozott rajta. – Az ismeretlen továbbhajtott, s így kiléte kinyomozható nem volt" (1913. augusztus 17.).

[9] Ezek a csoportok különösképpen ki vannak téve olyan testi-lelki sérüléseknek, amelyek következtében könnyen megszűnnek a társadalom tevékeny tagjainak lenni. Példa: „Vörös Sándor gyári munkást egy léc munka közben lágyékon ütötte. 8 hétig munkaképtelen lesz, hogy kit terhel a felelősség, azt a vizsgálat fogja kideríteni" (1909. július 4.).

kális erkölcs törvényének sáncain túlra) jelzi a felelősségnek az identitáshoz való kapcsolását.

7.4. Az identitás felszámolása

Hetilapunk hasábjain oly gyakran szerepeltek öngyilkosságot elbeszélő történetek, hogy már-már azt hihetnénk, nemcsak a környék, de a megye összes ilyen esetét közölték. Nyilván tévedünk: a tágabb földrajzi környezet biztosította hírtermést erősen megrostálta az a szerkesztési eljárás, amely az önmaguk megsemmisítésére rendkívüli erőfeszítéseket tevő alakokra volt különösen érzékeny. Az efféle hírek gyakorisága ugyanakkor azt a feltételezést engedi meg, hogy az öngyilkosságnak semmi esetre sem volt helye a normában, ami nem meglepő, mivel a helyi szabálykönyv paragrafusai maguk is egy széles körű kulturális alkotmánynak az elveit követték.

Elismerve, hogy e dolgozat létrehozásának makulátlanul tudományos indokai mögött a puszta szórakozás léha reménye is megbúvik, íme egy kevéssé szokványos történettöredék az identitás megsemmisítéséről, amelynek hőse, Faragó István napszámos (!) ittas állapotban meglőtte magát, mert felesége elhagyta. A delikvens a kórházban feküdt eszméletlenül, mikor testvére meglátogatta:

> „Ekkor bátyja a holtnak vélt öccse ágyánál letérdelt, és imát mondott lelki üdvéért, de alighogy ezt tevé – az öngyilkos – ágyában felült és cigarettára gyújtott, mire bátyja hirtelen megijedt, de lélekjelenlétét nem veszítve el, azt kérdé öccsétől, hogy miért követte el tettét. Mire az öngyilkos újra eszméletét veszíté. Másnap reggel az öngyilkost a szegedi közkórházba szállították, hogy műtét útján a golyót fejéből eltávolítsák. Állapota reménytelen" (1913. május 25.). [10]

7.5. Az elrejtett identitás

Ide azokat a narratívákat soroljuk, amelyek egy csalásból, szélhámosságból szűnek erkölcsnemesítő bulvárhírt. E megtévesztéstörténetek előzménye mindig egy hamis identitáscsere, amelynek eredményeként (hisz a társadalmi rend egyik fő tartóoszlopa a hit, miszerint mindenki azonos önmagával – pontosabban egy névvel és/vagy státussal) a közösség áldozattá válik. A média által artikulált erkölcs szigorúan bünteti az identitásukat leplező csirkefogókat – minden esetben bűnösnek nyilvánítja őket, majd a bulvárhírek lángpallosával száműzi a társadalmi paradicsomból. Ahogyan az alábbi, Óbecsén megesett történetben:

[10] Mellesleg a szóban forgó hetilapnak további és számos történetei adnak alapos indokot arra, hogy a Rejtő Jenőnek tulajdonított művészi kreativitás eredetiségét újra- és egyben leértékeljük.

„Furcsa módon csapta be egy szélhámos a helybeli rend embereit. Csütörtökön estefelé egy iparos kinézésű ember állított be a városházán levő rendőri szobába, ahol mint titkos rendőr mutatkozott be. Mikor észrevette, hogy csendőrök is tartózkodnak az őrszobában, egész bizalmasan jelentkezett az őrsvezetőnél, és fölkérte, hogy a rábízott nyomozásban segédkezzék. Egy igazolványt is vont elő a nagyobb hatás kedvéért, és nagy hangon adta elő, hogy egy 5000 koronás sikkasztásról van szó, és értesülése szerint itt Óbecsén valamelyik vendéglőben tartózkodik a tettes. A csendőr hitt a szónak, és el is indultak a nyomozás megejtésére. Korcsmáról-korcsmára mentek, a kis Köpenik mindenütt ivott, de sehol sem fizetett, mert hát ő »titkos rendőr, nyomoz.« A történet csattanója kevéssé meglepő: a »kis Köpenik« természetesen nem volt titkos rendőr, ellenben Kis Tamás újvidéki szobafestő, aki iparigazolványát használta megtévesztésül. A vége hazatoloncolás és feljelentés lett" (1911. január 19.).

Az identitástörténetek előbbi tipológiája természetesen korántsem tekinthető végesnek és teljes körűnek. Felsorolásunk csupán az olvasatunkban jellemzőnek ítélt sémákat tartalmazza. A katalógust illetően végezetül mindenképp szükséges két további tanulságról is szólni. Egyrészt hangsúlyoznunk kell a történeteknek azt a sajátosságát, amely *egymásba vegyülésük* tapasztalatában mutatkozik meg: ahogyan a most idézett elbeszélések is tanúsítják, nemigen lehet dolgunk olyan sémával, amelybe ne szűrődne be egy másik. Ez arra a belátásra sarkall bennünket, hogy kétségbe vonjuk az áttetszően tiszta típusok létezését. Másrészt megfigyeléseink szerint még a legrövidebb elbeszélést is áthatja egy olyan szabályszerűség, amely a narratíva belső rendjére vonatkozik, mi több, megszabja a történet kötelező elemeit. Ez a narratív protokoll pedig igencsak hasonlít a *társadalmi dráma* korábbiakban említett fázisaira, csak épp az eset rendjére, nem a narratíva egészére alkalmazva. Ha egy pillanatra visszatérünk az itt idézett disznótorsztorihoz, fölismerhetjük benne (1) a *törés* bejelentését és elbeszélését (lásd az expozíciót és az eseménytörténetet); (2) a *krízist* (a felnőttek felfedezik az esetet – azaz nyilvánosság elé kerül); (3) a *helyreállítás* irányába tett kísérletet (megpróbálják megmenteni a kislányt), végül (4) az *elkülönítés* erőfeszítéseit (a büntetőjog belépése zárja a történetet). Ezek az elemek minden történetben szerepelnek, sorrendjük azonban változhat.

8. Felülírás és megerősítés

Az elbeszélésekből kirajzolódó normajavaslat a médiarítusok alaptermészetéhez híven egyszerre mutatja a már bevett szabálykönyv megerősítését célzó szándék jeleit és egy vagy több új morális paradigma befolyását. Az előzőre példaként azokat a történeteket idézhetjük, amelyekben az igazságszolgáltatás archaikus útját jelöli tilalomfa. Konkrétan a „virtuskodásnak" nevezett esetek közzétételéről van szó, amely, gondolhatjuk gyakorisága láttán, hagyományos és bizonyos mértékig elfogadott szertartásként szabályozta a paraszti társadalom erőviszonyait. (A bicskával, bottal vagy puszta kézzel vívott kétszemélyes küzdelem a híradások szerint csak a mindenféle rangú és rendű parasztlegények körében dívott, és kizárólag köztéren.) A hetilap sugallta nor-

mák tehát nem tűrték meg az ügyek „polgáriatlan" és privát megoldását, amit az is jelez, hogy az efféle történeteket kivétel nélkül a rend erőinek közbelépése zárja.

Az esetenként a régit felülíró médiaszabálykönyv azonban a szintén sűrűn használt „idegenség" (ismeretlen-váratlan-kiszámíthatatlan, tehát gonosz) történetsémát alkalmazza, amikor a technika világának társadalmi jelenlétéről tudósít. Ezeknek az elbeszélésekhez általában két színteret rendel: a gyárat és a pályaudvart. Se szeri, se száma a félelmetes modernitás, a befolyásolhatatlan (az acél itt morálisan is hideg) gépek univerzumában történő balesetkrónikáknak: a levágott testrészek, a roncsolt koponyák csak úgy záporoznak, a vér csak úgy bugyog ezekben az elbeszélésekben. A technikát különösen kegyetlennek ábrázoló eljárás, vélhetjük, a virtuskodással ellentétben a meglévő normáknak kíván érvényt szerezni, miközben ismerőssé „meséli" az ismeretlent – a modern világot a Rossz pólusához közelíti.

Felületes vizsgálódásunk végére érve, ha mást nem is, de azt talán megállapíthatjuk, hogy ha a médiabotrányokat és köztük a bulvárhíreket a *kulturális szociológia* meglátásai nyomán *szimbolikus rítusokként* értelmezzük, olyan módszert nyerhetünk, amely nemcsak a kortárs médiakutatók kezében válhat arannyá, de egy történész barkácsszerszámaként is haszonnal forgatható. A narratológiával karöltve ez a módszer újabb nézőpontot kínál a *sajtó történeti vizsgálatához,* és – ha forradalmian új ismeretekkel nem is kecsegtet – hozzáférhetővé teheti például azokat a kódexeket, amelyek a múlt közösségeit áthatva egykor támpontokat nyújtottak a társadalmilag helyes (értsd: elfogadható) cselekvéshez – ismerőssé, barátságossá és belakhatóvá maszkírozták a folyton változó világot.

Források

Kanizsai Újság 1909–1914.

ZTL 1908: *Magyarkanizsa város iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek* 1909–1914. Zentai Történelmi Levéltár, F 0.04-es fond.

Felhasznált irodalom

Bird, S. Elizabeth (1997) What a Story! Understandig the Audience for Scandal. In: Lull, James & Hinerman, Stephen (eds) *Media Scandals.* Cambridge & London: Polity Press. 99–121.

Bird, S. Elizabeth S. & Dardenne, Robert W. (1997) Myth, Cronicle and Story: Exploring the Narrative Qualities of News. In: Berkowitz, Dan (ed.) *Social Meanings of News. A Text-Reader.* Thousand Oaks etc.: SAGE Publications, 333–350.

Buzinkay Géza (1997) Bulvárlapok a pesti utcán. In: *Budapesti Negyed* (2–3)

http://www.bparchiv.hu/magyar/kiadvany/bpn/16_17/buzinkay.html.

Buzinkay Géza (2000) A magyar sajtó története 1849-től 1948-ig. In: Kókay & Buzinkay & Murányi: *A magyar sajtó története.* Budapest: MÚOSZ. 105–200.

Buzinkay Géza (2005) A bűnügyi hír, a riporter és a rendőr. In: *Budapesti Negyed* (1–2) http://www.bparchiv.hu/magyar/kiadvany/bpn/47_48/buzinkay.html.

Császi Lajos (2001a) A média szimbolikus ceremóniái. In: *Jel-Kép,* 1. sz. 3–17.

Császi Lajos (2001b) A rituális kommunikáció neodurkheimi elmélete és a média. In: *Szociológiai Szemle,* 2. sz. 3–15.

Császi Lajos (2002) A populáris média rítusai: pletykák és botrányok. In: *Tabula,* 1. sz., 32–53.

Dunlop, Mary Helen (2000) *Gilded City – Scandal and Sensation in Turn-of-the-Century.* New York: Morrow.

Ettema, James Stewart (1997) Press Rites and Race Relations: A Study of Mass Mediated Ritual. In: Berkowitz, Dan (ed.) *Social Meanings of News. A Text-Reader.* Thousand Oaks etc.: SAGE Publications, 457–482.

Garrigan, Kristine Ottesen, ed. (1992) *Victorian scandals: representations of gender and class.* Ohio University Press.

Gyáni Gábor (1995) Elkülönülés és egységesülés. Szegregáció és egyesületek a dualizmus kori Vásárhelyen. In: Mikó Zsuzsa (szerk.) *Rendi társadalom – polgári társadalom 4.* Debrecen: Hajnal István Kör, 181–191.

Kolozsi Tibor (1973) *Szabadkai sajtó.* Szabadka: Életjel.

Lull, James & Hinerman, Stephen (1997) The Search for Scandal. In: Lull, James & Hinerman, Stephen (eds) *Media Scandals.* Cambridge & London: Polity Press, 1–33.

TESz (1967) Benkő Loránd (szerk.): *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–III.* Budapest: Akadémiai.

Thirring Gusztáv, szerk. (1912) *A magyar városok statisztikai évkönyve I.* Budapest.